

Mi köze a poklosságnak a pokolhoz?

Az ügyben nyomoz - Papp Abigél

„Ha poklos fakadék lesz az emberen, vigyék tehát azt a paphoz...” 3Móz 13, 9

seink bölcsességére vall, hogy sokszor nem csak a betegségeket, de az eszközöket és az állatokat is beszélő névvel illeték, utalva ezzel a kinézetére, az eredetére, vagy valamihez való hasonlóságára. Sok esetben nagyon egyértelműek

az elnevezések, hogy miért hívják a villásfarkú fecskét villásfarkúnak, a hajnalmadarat sziklamászó madárnak, Sárkőzt Sárkőznek, a szifilisz bujakórnak, és még sorolhatnánk. Ám sokszor nem ennyire egyértelműen levezethető a dolog... Így merülhet fel az egyszerű bibliaolvasóban és a tanult teológusban egyaránt az a kérdés, hogy van-e köze a poklosságnak a pokolhoz, és ha van, akkor mi az?

De még mielőtt ennyire előreszaladnánk, nézzük csak meg, mire is gondolt a költő.

Mit értünk poklosság alatt, mi is ez a betegség?

A lepra, vagy más néven poklosság, mely később Hansen-betegség néven vált ismertté (a kórokozó felfedezéséről kapva ezt az elnevezést) egy hosszú lefolyású fertőzés, melyet a *Mycobacterium leprae* vagy a *Mycobacterium lepromatosis* nevű baktérium idéz elő. A fertőzés az idegekben, a légzőszervben, a bőrben, és a szemekben is okozhat károsodást, és az ókor egyik talán legszörnyűbb betegsége volt. Olyan halálos kór, amire akkoriban nem létezett gyógymód. Aki megfertőződött, azt a lehető leghamarabb elkülönítették egy lakott területen kívüli táborba, ahol a többi beteggel élt együtt, amíg a betegség fel nem emésztette. A fertőzötteknek nem csak testi szenvedést kellett elviselniük, hanem azt is, hogy a betegség kiszakított-

ta őket a társadalomból és szeretteik köréből. A lepra mindent megsemmisített: testet, emberi kapcsolatokat, gazdagságot, társadalmi megbecsülést, és a lelket is.

Amellett, hogy ez a betegség igazán szörnyű volt lefolyását tekintve is, hiszen bőrelváltozással, végtagvesztéssel és halállal járt együtt, nem csak fizikailag tette próbára az embereket, hanem mentálisan, lelkileg is. A kezdeti időkben a leprások a közösség gondoskodására voltak bízva. Élelmet, ruhát hagytak nekik a pusztaiban, amit azok utána a táborukba vihettek. Azonban Jézus korára sokan úgy gondolkodtak, hogy a betegségeket – a leprat is – Isten méri büntetésként az emberre valamilyen elkövetett bűne miatt, tehát a beteg megérdemelten szenved. Ez ahhoz vezetett, hogy nem gondoskodtak többé a leprásokról, ezért nekik maguknak kellett kiharcolni a gondoskodást. És bár törvény tiltotta azt, hogy lakott területre lépjenek, de ezt a rendelkezést nem lehetett betartatni. Senki nem volt ugyanis, aki kitéssékelte volna őket, senki nem volt, aki a közelükbe ment volna. Nem tudták őket elzavarni; az egyedüli lehetőség az volt, hogy a távozásukért cserébe megkapnak mindent, amit kérnek. A megjelenő leprások elé ezért tárgyi adományokat: élelmet, ruhákat dobáltak az emberek, hogy azok minél gyorsabban távozzanak. Ha nem kapták meg, amit akartak, akkor csak közeledniük kellett az emberek és otthonaik felé, és ezzel gyorsan elérték céljukat. Így gondoskodtak magukról ezek a szerencsétlen emberek.

Maga a betegség annyira ősi, hogy Kr.e.1750-ben már Hammurapi törvénykönyve is említi, hogy a „leprásokat ki kell rekeszteni a társadalomból”. Mindemellett az Ószövetségben is van róla leírás, illetve Kr.e.400 környékén már a kínai orvoslásban is találunk róla említést. Mondhatni egyidős az emberiséggel...

De nézzük meg bibliai vonatkozásban, mit is

értünk lepra, avagy poklosság alatt?

A betegséget az Ószövetségben poklosságnak, az Újszövetségben leprának, a betegségben szenvedőket pedig poklosoknak, illetve leprásoknak nevezik. Az Ószövetség több szót is használ jelölésére (cára'at, beheret, szö'et, nega'). A LXX a cara'at-ot fordította leprának. S míg az Ószövetségben a poklosság szó számos bőrbetegség gyűjtőneve volt, addig az Újszövetségben már olyan esetekkel találkozunk, amelyeknél már megállapítást nyert, hogy lepráról van szó.

Az Ószövetségben legátfogóbban a mózesi törvényekben találkozhatunk a leprával, ezek a törvények szigorúan előírják a poklosok elkülönítését. Az elkülönítésnek két formája volt: a *meghatározott* és a *meghatározatlan* időre való elkülönítés. A betegek megvizsgálása és a döntés meghozatala a papok dolga volt, olyan papoké, akik gyógyítással is foglalkoztak. Ha a poklosságot nem lehetett egyértelműen megállapítani, akkor a beteget hét napra elkülönítették. Ha a betegség nem terjedt tovább, hét nap múlva újabb hét napra elkülönítették. Ha az újabb vizsgálat eredménye megerősítette az előzőt, akkor a pap tisztának nyilvánította a beteget, de ha a leprára utaló jelek megerősödtek, akkor az első vagy a második hét után a pap tisztátalannak nyilvánította az embert. Voltak esetek, amikor azonnal meg lehetett állapítani a poklosságot. Ilyenkor nem került sor az időleges elkülönítésre, hanem a beteg a leprásokra vonatkozó törvény hatálya alá került: el kellett hagynia a tábor, később a lakott területeket. Megszagattott ruhában, gondozatlan hajjal, betakart bajusszal kellett járnia, s ha közeledtek feléje, kiáltania kellett, hogy tisztátalan (3Móz 13, 45). Elvileg fennállt a gyógyulás vagy a tévedés lehetősége, ezért nevezhető ez meghatározatlan időre való elkülönítésnek. A Biblia tudósít olyan esetekről is, amikor az elkülönítés nem történt meg: példa Naámán, aki a király hadvezére volt poklosan is (2Kir 5, 1-4). Géházi poklosan is megmaradt Elizeus szolgálatában, igaz, esetében valószínűleg

a tisztának minősítendő poklosságról van szó (2Kir 5, 27; vö. 3Móz 13, 12). Az elkülönítés, kirekesztés az Ószövetségben elsősorban nem orvosi, hanem kultuszi szempontból történt. A poklos tisztátalan, érintése tisztátalanná tesz. A poklos istentiszteleten nem vehetett részt, áldozatot nem mutathatott be. A poklos pap nem mutathatott be áldozatot, sőt az áldozati ételekből sem ehetett (3Móz 22,4). Már ebből a metódusból is látható, hogy leprásnak lenni nem volt egyszerű... kirekesztéssel, kultusztól és közösségtől való elzárással, megbélyegzéssel járt... mintha a pokol egyik bugyranak képe sejlene fel a távolból... de még nincs vége!

Mint minden betegségnek az Ószövetségben, a leprának is volt kultuszi vonatkozása, és ehhez kapcsolódóan izgalmasabbnál izgalmasabb rituálé is, melyet a megtisztult embernek kellett végrehajtania. A következőkben kicsit erről fogok írni.

A leprások gyógykezeléséről a Bibliában nem esik szó, magáról a gyógyítási folyamatról nincs bibliai leírásunk, ellenben találunk leírást arról, hogy milyen kultuszi kötelezettségei vol-

Tudtad-e?

A leprának három típusa ismeretes: 1. Bőrlepra. A bőrön fehér, rózsaszínű, viszkető, középen gyógyuló, a szélék felé terjedő foltok jelentkeznek, a fájdalom és a hő érzékelése megszűnik, a tapintásé viszont megmarad. Később a foltok helyén különböző nagyságú göbök (lapromák) keletkeznek, amelyek elhegesedhetnek vagy kifeléyesedhetnek. Ez az állapot 2–20 évig is eltarthat, ritkán gyógyul. Rendszerint átmegy a következő kórképbe, vagy halállal végződik. (ebben szenvedett Mózes testvére Mirjam is)

2. Ideglepra. Ez is eltarthat 2–20 évig. A bőrön előbb foltok, majd kifeléyesedő hólyagok jelentkeznek. Ezután ideggyulladások lépnek fel, ami viszketéssel, fájdalommal jár. Később a fájdalom és hőérzés megszűnik. Izom-bőr-csontsorvadások, ízületi torzulások fejlődnek ki, végül pedig bekövetkezik az ujjak, végtagok üszkösödése, leválása, ami halállal végződik. 3. Kevertlepra. A bőr és ideglepra tünetei és végkifejletei együttesen jelentkeznek (vö. 3Móz 13).

tak annak, akit a papok tisztának nyilvánítottak. A betegségből való kigyógyulást a bibliai szövegek megtisztulásnak nevezik, amit azonban követnie kellett a kultuszi vagy rituális megtisztulásnak (ez az Ószövetségben a legtöbb betegség esetében így volt.) Ha a pap, a táboron kívül megállapította a gyógyulást, akkor a gyógyultnak két áldozatot kellett bemutatni. Az elsőt a táboron kívül, élővíz közelében. Ehhez az áldozathoz két tiszta madarat, cédrusfát, bíborfonalat, izsópot kellett vinnie a betegnek... mármint a most már egészséges embernek. A pap az egyik madarat levágta, vérét vízzel teli cserépedénybe csurgatta, majd az élő madarat, a cédrusfát, bíborfonalat, izsópot belemártotta a véres vízbe, hétszer meghintette a megtisztulni akarót, tisztának nyilvánította, s az élő madarat elengedte... hmmm kultuszi megtisztulás, vér és izsóp, a korabeli kultuszi SPA és Wellness elengedhetetlen kellékei... Na de térjünk vissza a tényekhez. Ez utóbbi jelképes cselekedet – az élő madár elengedése - azt jelentette, hogy a poklosságból meggyógyult a halálból tért vissza. A másik áldozatot nyolc nap múlva a szent helyen kellett bemutatni, amihez három bárány, háromtized véka finomliszt és fél liter olaj kellett. A szegényeknek egy bárányt, egytized véka finomlisztet, fél liter olajat kellett vinni. Az áldozatok bemutatása után a meggyógyult kultuszi értelemben is egészen tiszta lett (3Móz 14). Na de mi köze mindennek Istenhez, és legfőképpen mi köze a pokolhoz?

„Semmi sem történhet Istenen kívül.” Amint minden más felett – legyen ez betegség, járvány, vagy természeti erők -, úgy a lepra felett is Úr az Isten, mégis van, hogy emberként elhagyatva érezzük magunkat, és sokszor elfelejtjük azt, hogy Isten kezében vagyunk. És lássuk be, egy leprával szenvedő ember életében jogosan ütheti fel fejét az elhagyatottság érzése... és innen már tényleg csak egy gondolat választ el attól minket, hogy magunk elé idézzük a bibliai Seol (holtak hazája) képét, ahol nincs jelen Isten gondoskodása... a cikk elején feltett kérdés válasza akár ez is lehetne, ám ez csupán teológiai fejtegetés. Az azonban biztos, hogy őseink

összefüggést láttak a pokol és a lepra között, így kapta nevét a poklosság. „*Molnár A. szerint pokolvar és poklosság egy értelemben vétetnek, az sem valószínűtlen, hogy a poklosság az égettő pokol tüzétől átvett jelentésű kifejezés.*” - írja Czuczor Gergely és Fogarasi János a magyar nyelv szótárában. A poklos, mint közösségtől elszakított, testileg és lelkileg is meggyötört, a betegség bélyegét magán hordozó ember jelenhet meg a képzeletünkben, és így máris érthetővé válik ez a kifejezés: POKLOSSÁG. Mondhatjuk, hogy mint más betegség, úgy a lepra esetén sem lehet kimondani, hogy minden esetben valamilyen konkrét bűn büntetése (vö. Jn 9, 2; Ézs 53, 2–5), de mindenképpen büntetés – annak, aki hordozza mindenképpen. Ám, ahogyan a Seol felett Úr JHWH az Ószövetségben, úgy a poklosság felett is Ő uralkodik, az Újszövetségben pedig Jézus gyógyítja is ezt a betegséget. Így bár a poklosság elnevezésének valóban van köze a pokol szóhoz, hiszen valami szörnyűséget sejtet, elhagyatottságot, és halált hordoz magában, és kiszakít a társadalomból, őseink pedig nem véletlenül adták neki ezt a nevet, mégis tudhatjuk, hogy Isten uralkodik efelett. És miközben mindenki más elfordul a leprásoktól, menekül tőlük és megbélyegzi őket, Krisztus lehajol a betegekhez, közel lép hozzájuk, és magához öleli őket. Poklosság ide vagy oda: „*Semmi sem történhet Istenen kívül.*”

Felhasznált irodalom:

- <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztyen-bibliai-lexikon-C97B2/1-CA186/lepra-CA1C1/>

- <https://www.teologiablog.hu/tiz-lepras-1>